

overweging voor de dienst op 10 maart 2019. 1^e 40dt, afscheid Hiltje, Jezus in woestijn

Gemeente,

Op Netflix is al enkele jaren een serie te bekijken die heet 'Once upon a time'.

Dat is de Engelse formulering voor het begin van sprookjes, zoals die in het Nederlands beginnen met 'Er was eens'.

In deze serie komen allerlei sprookjesfiguren voor, van Sneeuwwitje tot Pinokkio, van Aladdin tot kapitein Haak.

Alleen beleven deze figuren nu samen nieuwe avonturen, met behoud van hun karakter en geschiedenis.

Een leuk concept, dat in deze serie natuurlijk puur voor het amusement bedoeld is.

Maar literair gezien is dit idee ook best interessant.

De manier waarop het verhaal over Jezus in de woestijn is samengesteld, heeft er wel wat van weg.

De lezing uit Lucas heeft vaak als titel gekregen 'de beproeving in de woestijn'.

Katholieken zeggen 'bekoring', daarin klinkt iets meer verleiding door, iets meer betovering haast.

Jezus wordt, bijna bezweten na 40 dagen in de woestijn zonder voedsel, driemaal op de proef gesteld of verleid door de duivel.

Jezus gaf daar niet aan toe, zelfs niet onder die omstandigheden.

De boodschap die er dan vaak uit wordt gehaald is dat wij ook moeten oppassen.

Dezelfde verleidingen komen ook in ons leven voor als we hebberig zijn, op macht belust of overmoedig.

Op deze manier uitgelegd krijg ik altijd wat de kriebels.

Oppervlakkig gezien lijkt er misschien een moralistische les over beproevingen uit te spreken.

Maar wanneer je verder kijkt, is de indruk eerder dat het een doordacht literair construct is waarin een aantal lagen door elkaar lopen.

In het geheel gezien van het hele begin van Lucas' evangelie, lijkt er een parallel te zijn met de reis van de held zoals die in veel sprookjes voorkomt.

De reis van de held zoals Joseph Campbell die beschreef na zijn onderzoek van talloze mythen en sprookjes, begint over het algemeen met een opdracht.

De hoofdpersoon wordt uitgenodigd om op weg te gaan. vaak onverwacht.

De vraag is of de held durft te luisteren naar die oproep.

De weg kiest de held, maar kiest de held ook de weg?

Als het antwoord daarop ja is, is er vaak een helper die vertrouwen biedt.

En als de held dan op weg wil gaan, ontmoet hij de nodige beproevingen.

Ik citeer één van de beschrijvingen over dit gedeelte van de weg: Zodra de held de drempel heeft overschreden betreedt hij een droomlandschap vol vreemde, veranderlijke en tweeslachtige vormen.

Al deze externe vormen staan symbool voor zijn eigen innerlijke angsten.

Met het onder ogen zien van de vormen, ziet de held zijn eigen angsten onder ogen. *'Alles wat je buiten tegen komt is een uiting van wat je van binnen nog niet hebt verwerkt'*, zei Jung al.

Uiteindelijk keert de held weer terug naar zijn eigen wereld.

Hoe vertaalt de held zijn inzichten naar de wereld? Hoe brengt hij het geleerde over?

"Hoe vertelt hij opnieuw wat al duizendmaal juist verteld is, maar verkeerd begrepen?"

Gezien vanuit het perspectief van de reis van de held, begint deze reis voor Jezus bij zijn doop.

Dat gebeurt in het evangelie voorafgaand aan dit woestijnverhaal.

Bij de doop wordt Jezus' identiteit helder en daarmee ook zijn opdracht.

Die klinkt als volgt: *en de heilige Geest daalde in de gedaante van een duif op hem neer, en er klonk een stem uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in jou vind ik vreugde.'*

Het tweede kernmerk van de reis van de held is dat hij een begeleider mee krijgt.

Ook dat zien we terug bij Lucas die schrijft: geleid door de Geest ging Jezus naar de woestijn.

De woestijn weerspiegelt een volgende kenmerk van de reis van de held: een onbekende wereld, vol beproevingen, die hem confronteren met juist dat wat hem van zijn opdracht af zou kunnen houden.

Die hem confronteren met vooral zichzelf.

Tenminste, dat is wat in sprookjes en mythen vooral gebeurt.

Lucas kiest hier een andere insteek.

Hij schetst wel een plek van beproevingen, maar door de antwoorden die hij Jezus laat geven, blijkt dat dit voor Jezus helemaal geen beproevingen zijn.

Zelfs in de geschetste situatie van 40 dagen hongeren in de woestijn, blijkt Jezus al helemaal doordrongen van de goddelijke boodschap.

De verleidingen van de duivel hebben nul effect op Jezus.

Hij heeft er niet de minste moeite mee.

Hij antwoordt zelfs met bijbelverzen.

De Geest blijkt niet alleen zijn helper of begeleider, maar Jezus is vervuld van de Geest, staat er.

Omdat dit een verhaal is over niet zomaar een held in niet zomaar een sprookje, neemt Lucas wel de vorm, maar niet de inhoud van dit frame over.

De manier waarop hij zijn verhaal vormgeeft, verradt zijn bedoeling: Lucas wil laten zien wie Jezus is en geeft hem ook nog een cv mee.

Jezus wordt niet alleen neergezet als een soort held, vervuld van de Geest.

Hier blijkt dat hij ook iemand is die voortkomt uit een hele geschiedenis, een traditie, een geloof.

Want voor de hoorders uit die tijd werden door dit verhaal vooral ook associaties met beelden uit het Oude Testament opgeroepen.

Met zo'n woestijnervaring moet Jezus wel in de lijn van het volk Israël staan dat 40 jaar in de woestijn verbleef, en van Elia die er 40 dagen doorbracht toen hij naar de berg Horeb trok, net zoveel dagen als Noach en de zijnen in de ark.

Daarnaast zijn de antwoorden van Jezus op de vragen van de duivel opmerkelijk.

Jezus spreekt niet zelf, maar citeert bijbelverzen.

Ook dit is een duidelijke aanwijzing voor de hoorders dat Jezus niet op zichzelf staat maar op de schouders staat van hen die hem voorgingen.

De beproevingen van de duivel laten dus eigenlijk alleen maar zien dat Jezus niet verleid kan worden.

De verzoeken worden door Lucas ingezet in het verhaal om Jezus te presenteren aan zijn hoorders via een bekend frame.

Toch koos Lucas die 3 beproevingen niet zomaar.

Ze weerspiegelen drie thema's die mensen over het algemeen makkelijk bij hun bron vandaan kunnen trekken.

Als je deze drie thema's voor jezelf goed onder ogen hebt gezien, ben je waarschijnlijk jezelf wel op de een of andere manier tegengekomen.

Het is die bewustwording die maakt dat je uiteindelijk zult kunnen staan voor wat jouw diepste overtuiging is, jouw visie, jouw missie, jouw geloof. Je zult eerst helemaal voor jezelf moeten hebben doorvoeld en beseft wat die bron voor jou is, waar jij voor staat, hoe jij dat beleeft. Dan pas kun je je daaraan vasthouden wanneer er aan je getrokken wordt door anderen, door verleidelijke situaties. In de woestijn komt iemand tot zichzelf.

En hoe lastig ook, pas wanneer je bij jezelf kunt zijn, kun je er ook voor anderen zijn.

Pas als jij er volledig mag zijn zoals je bent, kan ook de ander er zijn zoals die is.

Pas als jij de verbinding voelt met je bron, kun je de weg volgen die die bron aangeeft.

Lucas beschrijft eerst de verleiding van het brood: het is de vraag waardoor je je wilt laten voeden.

Wat lees je, wat hoor je, wat zie je.

Waardoor of door wie laat je je prikkelen, inspireren en voeden?

Wat helpt je, wat tilt je op, wat vertroebelt je blik, wat vergiftigt je ziel?

Daarna de verleiding van de macht: macht op zich is neutraal, en er zijn veel momenten of posities waarin er sprake is van macht.

Tussen een ouder en een kind, een dirigent en een koor, een leraar en een leerling is er sprake van een machtsverhouding.

Maar wanneer iemand zich laat verleiden gebruik te maken van zijn macht ten koste van een ander, wordt het kwalijk.

Zelf krijg ik de aangekondigde documentaire over Michael Jackson niet uit mijn hoofd.

Twee mannen vertellen daarin hoe zij als kind zijn misbruikt.

Het laat wel tot in het extreme zien waar macht een mens toe kan brengen en hoe dit levenslang schade kan veroorzaken.

Zo heeft de landelijke Raad van Kerken een oproep uit doen gaan om op deze eerste zondag van de veertigdagentijd aandacht te besteden aan seksueel misbruik binnen pastorale relaties. Iets wat in alle kerken kan voorkomen.

Ook daarin is sprake van een machtsverhouding, waarin het helemaal nauw luistert.

Mensen raken vaak extra beschadigd omdat hun vertrouwen in een ambtsdrager, iemand die je juist zou moeten kunnen vertrouwen, onterecht bleek te zijn.

De laatste verzoeking gaat eigenlijk over verantwoordelijkheid.

Span niet God of iemand anders voor je karretje, maar dop je eigen boontjes.

Zelf de verantwoordelijkheid in handen houden over je leven maakt je autonoom en oprecht.

Het houdt je ook bij jezelf, je legt de controle niet bij een ander waardoor je jezelf verliest.

Waardoor je ook de verbinding met je bron zou verliezen.

De weg van de held wordt door coachingsbureaus wel gebruikt als een model van een weg die we allemaal zouden kunnen gaan.

Een weg van bewustwording, die helpt om recht te blijven doen aan waar jij voor staat.

En vooral: die helpt om in verbinding te blijven met jouw bron.

Ach en zo reizen we door het leven.

We worden ons langzaam steeds bewuster van onszelf en van de wereld om ons heen.

Van wat werkelijk van belang en van waarde voor ons is en wat ons daarvan afhoudt.

Toen mijn oma vroeger tegen mij zei: *kind, ik leer nog elke dag*, snapte ik daar niks van.

Ik was immers degene die naar school ging?

Maar zo langzamerhand begrijp ik haar wel.

En hoe mooi is dat, om steeds verder te kunnen leren en ontwikkelen in het zijn wie je bent, in uitstralen waar je voor staat, en te groeien in de verbinding met je eigen bron, met Jezus als lichtend voorbeeld.

Ooit stond deze tekst op een waterflesje:

“Ik ben maar water”, zei de druppel.

“Je schittert”, antwoordde de zon.

Amen.